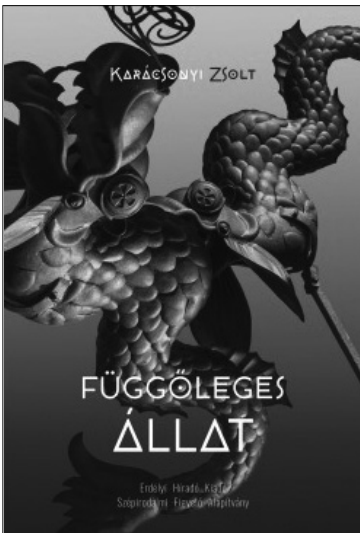

Vermesser Levente
A KÉRDÉSEK VÁROSÁN INNEN ÉS TÚL

„Ha most ott volna, ahol képzeled:
Már nem képzelne többé. – Él-e még?”
(Shakespeare: Lear király)

„Most nappal van vagy éjszaka, most nappal
van, uram,
Megint szemerkél az eső, a vérem az, uram.”
(Karácsonyi Zsolt : A vak lovag és fegyverhor-
dozója)

Ha az ember a legutóbbi, idestova két éve megjelent verseskötény¹ fényében szemléli Karácsonyi Zsolt költői pályájának legújabb fejleményeit, az esetleges pályakorrekciókat, módosulásokat vizsgálva, arra a következtetésre jut, hogy nem annyira a markáns

változások felerősödése, mint az eddig is meglévő nyelvformálási és szemléletmódok kiegészülése, továbbgondolása tapasztalható. Körültekintő figyelmesség és nyelvi igényesség jellemzi a szóban forgó mű verseit; olyan minőségek, amelyek a szerző előző verseskönyveit is meghatározták. És éppen a megnevezett ismérvek tudatában jelenthetjük ki, hogy a több szinten működtetett nyelv- és szókincsréteg, a hangnemek és nézőpontok váltogatása, illetve az indaszerűen felbukkanó filozófiai, intellektuális utalások nem csekély feladat elé állítják az értelmezőt, fokozott figyelmet igényelve.

1 Karácsonyi Zsolt: *Függőleges állat*. Kolozsvár–Budapest, 2020, Erdélyi Híradó Kiadó – Szépirodalmi Figyelő Alapítvány.

A kötet négy ciklusának (*A módszerről, Az idő Babadagban, Előhívás, Levél Efezusból*) mindegyikében hangsúlyosan érvényesül a többszólamúság, a versformáló eljárások sokszínűsége. Jó példa erre a *Nem apokrif. Nem háború* című vers egyszerre tagadást és állítást egyesítő alakzataival, vagy akár az *Előhívás* stílbravúrainak ironikus-groteszk használata. De említhetjük a *Kijárat* téridő ugrásait, vagy a borzongás árnyjátékait a *Gyilkosság az óvodában* H. P. Lovecraftra emlékeztető szövegében, ahogy a játékok ready-made-dé válnak, a verszárlatban pedig *műből és alkotottból*, bábuból és festményből újra játék lesz.

No igen, de ez csak a felhám, a külső réteg, minket pedig az is érdekelne, hogy mi van még benne, esetleg legbelül. Hogy melyek (lehetnek) azok a kulcsfogalmak, amely a szövegek, a kötet kohéziós tégelyében működni tudnak. Talán nem tévedünk túlságosan nagyot, ha ez ügyben a mitopoétikus szintnek, illetve magának a mitológiának fontosságát emeljük ki.

Karácsonyi mitológiája nem holt anyag, de a Graves-féle értelemben vett jelzésrendszer: úgy bír személyes maradni, hogy közösségbe ágyazott. Ilyen értelemben annak a korábbi kötetekben megtapasztalható, s például az *Ússz, Faust, ússz!* recenziójában Dobás Kata által is hangsúlyosnak vélt törekvésnek a folytonosságát látjuk, amely az irodalmi hagyomány alakjainak és toposzainak (fel)frissítését, a jelen számára olvashatóvá tételét célozza meg. Egy történelmi, kultúrtörténeti, filozófiai és teozófiai fogalmakkal és szimbólumokkal *megjelölt* világban vagyunk, ahol az egyiptomi beavatott, a hellén hősök és az efezusi apostol kétségeit, belső vívódásait saját köztes létünk, végeség-tudatunk segítségével élhetjük meg (*Ő, aki egyedül van, levelet ír, beszél; Corpus; Átvalási idő. Levél Efezusból*). Világot írtunk, bár helyesebb lett volna peremvidéket és határhelyzete(ke)t írni: rendkívül izgalmas módon ugyanis Karácsonyit – az eddigi kötetekhez képest szokatlan élességgel – a margináliák, a világszélre vetett ember sorsa, szemlélődése vagy éppen cselekvőképessége foglalkoztatja. Ugyanakkor olyan peremvidék ez, ahol a kultúra otthonra talál a centrum barbársága ellenében; de ennek paradoxona további relativizálásra készíti a szerzőt. Az önreflexív vagy épp a dialogikus formák a költészet, a szó létjogosultságát védik vagy kérdőjelezik meg, adott esetben a félelem és kétségbeesés zónáiba hajszolva a versbeli ént; de hát, mint tudjuk, a félelem lassítja az időt, s ezáltal azokra a dolgokra is rálátni, amit

másként nem tapasztalhattunk volna meg. (*A jósdá meglátogatása; Éjféli; Szórás*). A *Geometria* és az *Előhívás* meghökkentő képi-gondolati társításai, a szándékos szilánkosítás megint egy olyan határhelyzetbe juttat, ahol nem is annyira a szavak vagy sorok alapjelentése, de a szituáció végiggondolása és megélése, az el-nem-rejtettség a fontos. Hasonló következtetésekre jut Borsodi László a kötetéről írott, *Látóban* megjelent tanulmányában: „...Azt gondolom, hogy ebben a kötetben (és költészetben) ezért a szavak közötti résben való megpillantásért, kegyelmi pillanatért folyik a küzdelem.” Szavak közötti rések és elhallgatások, perifériák, köztes lét. A címadó vers függőleges állata, a sorsfonál helyett vékony damilszálon lógó, Moirák nélküli lény egyfajta emberpótlékként mutat rá a létezés esendőségére/ esetlegességére, *A módszeről* triptichonja pedig nem annyira a képet, mint már megvalósult végpontot, de a képpé válás folyamatát, a *valami látszani kezd* (Pilinszkyre és Nemes Nagy Ágnesre egyaránt utaló) misztériumát járja körbe: „ Ha nem felejtet el a módszert, ott állsz a zúgó alkonyatban, / ott állsz a túli fák között, / az Édentől persze keletre”.

A líra két nagy impresszióját, a nagyjából már száz (vagy több ezer) éves magányt és szorongást Karácsonyi sem kerülheti meg, de két másik, hasonlóan intenzív alapélményt szegez velük szembe: a nosztalgia és a barátságot. Ez utóbbi egy különös visszfényben megvilágított műfaj, a *levél* lényegi mondanivalójává lesz, két esetben is: a *Levelek, odaát* a már eltávozott költő- és íróársaknak állít fájdalmasan szép emléket, míg a *Kitérő. Levél a homálybagozóknak* egy kolozsvári titkos társaság tagjai előtt tiszteleg. Ugyancsak a barátság, egy Bréda Ferencsel kitervelt és végrehajtott, már-már mitikus utazás ihlette *Az idő Babadagban* beavatás-versét is.

Szólnunk kell még Karácsonyi lírájának egyik – előző kötetei kapcsán több ízben emlegetett – sajátos aspektusáról: a szerző verszenei fogékonyságáról, arról a képességéről, mellyel a nyelvi elrendezés ritmikái minőségeit jellegzetes sokoldalúsággal képes használni, alkalmazni. Nemcsak a kötet záróciklusában szereplő *Cantus firmus* soraira, vagy a *Szeptember* nosztalgikusan muzsikáló, klasszikus metrumaira gondolunk itt, de *A reneszánsz dallam* című versre is, erre leginkább, ahogy a polifón szerkezet, illetve a mondanivaló frazeálása révén egy újabb határhelyzet/menedék lehetőség jön létre: „...ezt a dallamot nem

Vermesser Levente: A Kérdések Városán innen és túl 177

a füleddel hallod, nem a bőröddel / érzed... Akár a hősök, önmagát / felelji minden kitervelt mozdulatban, hattyúfény a magasban.”

A menedék, igen. Ahogy *A vak lovag és fegyverhordozója* című vers két szereplője bolyongásai során Kolozsváron, a Kérdések és mégis a mindenkori menedék Városában találja magát, Lear és Gloster inverz alteregójaként. A kötet és érzésem szerint a jelenkori magyar költészet egyik nagy versében, tér- és idő találkozások kitüntetett metszéspontján: „megint csata és patkódobogás van / a szíved visszhangja az, jó uram, / az elveszett szív sötétlő körútja”.

Akár Marwell vagy Shakespeare is írhatta volna, az óidőben. Karácsonyi Zsolt írta.

Platón álma